

Nowoczesność w polonistycznej eduk@cji

Pytania, problemy, perspektywy

Pod redakcją
Anny Pilch
Magdaleny Trysińskiej

Nowoczesność w polonistycznej eduk@cji

Seria Narracje w Edukacji prezentuje książki poświęcone zjawiskom i tendencjom o znaczeniu zasadniczym dla przemian w edukacji i dydaktyce.

Narracje literackie, kulturowe, antropologiczne, artystyczne, pedagogiczne budują przestrzeń, w której paradygmat edukacyjny ulega przekształceniom, staje się kreatywny i nowoczesny. W publikowanych monografiach i pracach zbiorowych interpretowanie szeroko rozumianej humanistyki służy redefiniowaniu edukacyjnego dyskursu.

Nowoczesność w polonistycznej eduk@cji

Pytania, problemy, perspektywy

Pod redakcją
Anny Pilch
Magdaleny Trysińskiej

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Seria: Narracje w Eduk@cji

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński ze środków Wydziału Polonistyki.
Publikacja dofinansowana przez Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

REDAKTOR NAUKOWY SERII

Anna Pilch

RECENZENT

dr hab. Elżbieta Wichrowska, prof. UW

PROJEKT OKŁADKI

Pracownia Register

© Copyright by Anna Pilch, Magdalena Trysińska & Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego
Wydanie I, Kraków 2013
All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informatycznym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy.

ISBN 978-83-233-3533-7

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-631-18-81, 12-631-18-82, fax 12-631-18-83
Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98
tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl
Konto: PEKAO SA, nr 80 1240 4722 1111 0000 4856 3325

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	9
--------------------	---

CZĘŚĆ I

PYTANIA O NOWOCZESNOŚĆ I TRADYCJĘ

<i>Barbara Myrdzik</i> Tradycja i nowoczesność – proces czy opozycja? Refleksje na marginesie czytania tekstów kultury	19
<i>Włodzimierz Paszyński</i> Staroświecka nowoczesność – o potrzebie konserwatyzmu we współczesnej szkole	27
<i>Dorota Heck</i> O potrzebie (mitu) tradycji w historii literatury	33

CZĘŚĆ II

PROBLEMY I PERSPEKTYWY NOWOCZESNEJ SZKOŁY

<i>Marta Rusek</i> Szkoła jako miejsce antropologiczne. Świadectwa literackie	45
<i>Stanisław Bortnowski</i> Nowoczesna lekcja – co to właściwie znaczy?	57
<i>Martyna Bala-Chrupek</i> O zaletach i wadach e-podręcznika w nauczaniu polonistycznym	67
<i>Ewa Bem-Wiśniewska</i> Program matury międzynarodowej jako wyzwanie dla nauczyciela polonisty	77
<i>Maria Kwiatkowska-Ratajczak</i> Innowacyjność kształcenia dydaktycznego doktorantów – problemy i perspektywy	87

CZĘŚĆ III

KSZTAŁCENIE LITERACKIE W NOWOCZESNEJ SZKOLE

<i>Grzegorz Leszczyński</i>	
Zestaw lektur: fabryka analfabetów	101
<i>Marcin Cieński</i>	
Nowoczesne (szkolne) ujęcie literatury oświecenia. Między perspektywą europejską a polską: o konsekwencjach wyboru dominanty	119
<i>Ewa Paczoska</i>	
Dziewiętnastowieczność i modernizm w dydaktyce szkolnej	127
<i>Andrzej Zieniewicz</i>	
Dwudziestowieczność jako zagadnienie dydaktyczne	135
<i>Jarosław Klejnocki</i>	
Dwa słowa o (nie)obecności poezji lingwistycznej w szkole	145
<i>Krzysztof Biedrzycki</i>	
Stanisław Barańczak – nowoczesny	149
<i>Anna Włodarczyk</i>	
Pluralizm etyki interpretacji tekstu literackiego – ponowoczesne kategorie interpretacyjne	157

CZĘŚĆ IV

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE W NOWOCZESNEJ SZKOLE

<i>Jadwiga Kowalikowa</i>	
W poszukiwaniu wykładników nowoczesności w kształceniu językowym, metodologii ich badania i metodyki wprowadzania w obręb procesów dydaktycznych	175
<i>Wojciech Strokowski</i>	
Jak unowocześnić szkolne nauczanie składni? Refleksje metodologiczno-metodyczne	187
<i>Renata Przybylska</i>	
Język polski w aspekcie kulturoznawczym w nauczaniu akademickim	203

CZĘŚĆ V
NOWE MEDIA W NOWOCZESNEJ SZKOLE

<i>Andrzej Hejmej</i> Transpozycje intermedialne i literatura nowoczesna	211
<i>Joanna Budkiewicz-Żeberska, Magdalena Trysińska</i> Aksjologia świata dziecięcego, czyli o potrzebie edukacji medialnej w nowoczesnej szkole	221
<i>Katarzyna Maciejak</i> Językowe wyznaczniki kodu ograniczonego w programach dla dzieci (na przykładzie polskiej wersji filmu animowanego <i>Niesamowity świat Gumballa</i>)	241
<i>Anna Janus-Sitarz</i> Po co googleinteligentowi literatura, czyli o nowej roli lektury szkolnej	261
<i>Witold Bobiński</i> Przyszłość jest filmem	269
Indeks	279

WPROWADZENIE

Problem edukacji, zwłaszcza humanistycznej, związanych z nią treści i form kształcenia, a także szkoły jako instytucji coraz częściej staje się przedmiotem dyskusji, czy to naukowych, czy o profilu metodycznym. Taką też dyskusję, łączącą zresztą zagadnienia naukowe nad przestrzenią kultury, w tym literatury, filmu, języka, z kwestiami metodycznymi, zaproponowały dwa ośrodki polonistyczne: Katedra Polonistycznej Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego kierowana przez Annę Pilch oraz Zakład Edukacji Polonistycznej i Kształcenia Ustawicznego Uniwersytetu Warszawskiego kierowany przez Tomasza Wroczyńskiego.

Punktem wyjścia tej dyskusji, w której wyniku powstał niniejszy tom, było zagadnienie nowoczesności – nowoczesności zwłaszcza w edukacji polonistycznej, choć nie tylko.

Problem definiowania nowoczesności był w sztuce i literaturze obecny od zawsze. Zmieniały się style i epoki i za każdym razem zadawano pytania, czy „nowe” sztuki i „nowe” gatunki literackie mieszczą się w estetycznych regułach, czy pretendują do miana sztuki wysokiej, czy też należy je umieścić poza nią. Nowoczesność była więc kategorią po trosze niepokojącą, po trosze pejoratywną (?), zaburzała bowiem stały porządek, układ, tradycyjne schematy, reguły, pojęcia. Gdy pojawiała się w przestrzeniach zapowiadających zmiany, była kluczem otwierającym obszary nowe, niedookreślone, wobec których należało zająć stanowisko, podjąć dialog, stworzyć język przeformułowań.

Potrzeba przeformułowania pojęć historycznoliterackich, pokusa zrezygnowania z części z nich, zwłaszcza jeśli wydają się już nieadekwatne do myśli i interpretacji, która następuje w innym czasie i w innym wymiarze, jest obecnie naszym zadaniem. Należy się bowiem zastanowić, co oznacza nowoczesność dzisiaj, w dobie cyberkultury, cyberprzestrzeni, w epoce postnowoczesnej sztuki i kultury.

Kiedy abstrakcja była „nowoczesnością”, szukano dla niej określenia, miejsca w sztuce. Dzisiaj pojawiły się hiperteksty, blogi, zjawisko postprodukcji „arty-stycznej” (?) i znów musimy zapytać o ich miejsce w obszarze sztuk pięknych, zasygnalizować wątpliwości, jak niegdyś czynił to Stanisław Brzozowski.

I jak kiedyś dyskutowano i kłócono się, czy malarstwo abstrakcyjne nie przekracza aby dozwolonych granic, a jeśli nawet, to kto w tej materii jest wielkim,

prawdziwym i autentycznym artystą, i dalej, jak wtedy pytano, czy happeningi i performance są sztuką, tak dzisiaj znów musimy zapytać, czym jest nasza nowoczesność, która mieści w sobie tak różnorodne zjawiska twórczości.

A gdy uświadomimy sobie, czym jest i jaka jest dzisiejsza sztuka, okaże się, że jej immanentną cechą stanowi rozproszenie – w przestrzeni kultury, w pomieszaniu wyznaczników rodzajowych, gatunkowych, specyfiki tworzywa itd.

Ważny punkt w dyskusji o sztuce, kulturze, literaturze to zatem etap koniecznej próby scalania. Zwłaszcza gdy przedmiotem naszej uwagi są młody odbiorca i jego edukacja.

Świadomość nowoczesności w edukacji to zrozumienie nowych form sztuki, zrozumienie cyberkultury i cyberprzestrzeni, konieczność zmiany badawczych narzędzi i opcji interpretacyjnych, konieczność czytania tekstu kultury we wspólnej werbalno-wizualnej przestrzeni. Świadomość dzieła sztuki, literatury, kultury to próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, co stanowi o arcydzielnosci tego dzieła.

Czy nowoczesność w dyskursie literackim i w formach wizualnych to konieczność przemyślenia nowej estetyki, nowych reguł gry (kreacji) dla sztuki? Czy poszerzenie obszaru tekstów kultury wymaga użycia nowych interpretacyjnych narzędzi, przeprowadzenia nowych zabiegów na tekstach? Jeśli – jak pisała kiedyś Seweryna Wyślouch – „szkołę trzeba wymyślić na nowo”, czy oznacza to, że trzeba także wymyślić nową estetykę, nowe formy czytania wiersza, obrazu, widowiska, innych znaków kultury? To tylko część problemów, z którymi przyszło się zmierzyć i zmagać dzisiejszej szkolnej polonistyce i edukacji w ogóle. „Przemyśleniem estetyki” zajął się Arnold Berleant w książce pod takim właśnie tytułem: *Prze-mysleć estetykę*¹, w której pisze o przyczynach końca estetyki starej, tradycyjnej i o potrzebie nowej, o rozszerzonym polu widzenia, większej przestrzeni dla sztuki dnia dzisiejszego.

Chociaż pisałam już o świadomości nowoczesności we współczesnej edukacji² oraz o konieczności podjęcia prób przewartościowania estetyki, aby mimo poszerzenia granic dla dzieł literackich i dla arcydzieł sztuk pięknych były możliwe kryteria, wedle których da się oddzielić arcydzieło od kiczu, prawdziwy poemat od jego kolejnej kopii, prawdziwy wiersz od wtórnych, schematycznych, nieautentycznych poczynąń, którym blisko do miana kiczu³, to raz jeszcze warto podjąć temat, którego rozpoznawanie wiedzie do konkluzji – konieczności scalania **rozproszonego**. **Rozproszonym** są nowe formy dzieła, sztuki, zjawisk kultury, a także zasady i reguły prowadzące do **scalania**.

Wydając wspomniane publikacje, kładłam nacisk na umiejętność właściwego rozpoznania, zdolność objaśnienia kwestii arcydzielnosci dzieła, odróżniania

¹ A. Berleant, *Prze-mysleć estetykę: niepokorne eseje o estetyce i sztuce*, red. nauk. T. Wilkoszewska, przeł. M. Korusiewicz, T. Markiewka, Kraków 2007.

² Zob. *Edukacja polonistyczna wobec trudnej współczesności*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2010, s. 52–56 oraz *Formy wyobraźni. Poeci współcześni przed obrazami wielkich mistrzów*, Kraków 2010, s. 251–255.

³ *Edukacja polonistyczna...*, s. 59.

sztuki autentycznej i nieautentycznej, prawdy od fałszu, oryginału od kopii czy fałszyfikatu. Podkreślałam wtedy – podkreślam z całym przekonaniem i dzisiaj – że umiejętność przekazania uczniom argumentów z dziedziny estetyki oraz wiedzy o **prawdziwych** wyznacznikach literackości literackiego tekstu, prawdziwych składnikach malarskiej sztuki jest dzisiaj, w dobie medialnych, multimedialnych, internetowych kreacji rozmaitych tekstów wchodzących w skład komunikacyjnej blogosfery, problemem wielkiej wagi.

I raz jeszcze warto powrócić do tych ważnych kwestii, by z nieco innej perspektywy podjąć dialog.

Gdy myślimy o zasadniczych przemianach i przekształceniach polonistyki szkolnej z tradycyjnej w nowoczesną, na miarę XXI wieku, to sprawą zasadniczą wydaje się kwestia myślenia o dziele: literackim, plastycznym, o każdym innym tekście kultury w kontekście zasad wyznaczanych przez kategorie estetyki (także etyki, aksjologii). Można zadać pytanie o cel estetycznych kategorii, estetycznych teorii, o sens ich znajomości. Na pytanie, do czego potrzebna jest znajomość estetyki, rozmaitych powiązanych z nią teorii i koncepcji, odpowiadam: teorie i systemy estetyczne pozwalają zrozumieć zjawiska i relacje zachodzące w sztuce i kulturze, estetyka próbuje ująć je w spójne systemy, dać nam klucz do oceny, do świata wartości, do etyki **innego**, etyki **postmodernistycznej i hermeneutycznej**.

Współczesna sztuka, dzisiejsze jej formy w świecie cyberkultury, buduje swą przestrzeń. Obserwuje się zatem pewną aktywność przedmiotów (także artystycznych), która powoduje percepcyjną integrację wszystkich elementów, by tak rzec, w zakresie pola estetycznego. Taka sytuacja poszerzenia **pola estetycznego** oznacza nowe relacje, nowe związki między wszystkimi uczestnikami wydarzeń twórczych.

Poszerzanie granic sztuki, nowe relacje między przedmiotami będącymi tworzywem dzieł artystycznych, obecność różnych form tekstu w przestrzeni mediów z punktu widzenia szkoły i dydaktyki są problemem niezwyklej wagi. Bierze się mianowicie pod rozważę kwestię wątpliwości i niepewności młodego odbiorcy tekstów kultury, sztuki, literatury w wyznaczeniu granicy między arcydziełem a sztuką drugorzędną, przeciętną, grafomańską.

Jak wytłumaczyć uczniowi, dlaczego arcydzieło sztuki malarskiej, utwór poetycki, proza pisarza jest arcydziełem, a nie kiczem, lub odwrotnie – jest kiczem, a nie prawdziwym dziełem sztuki? Jakich użyć argumentów, by to udowodnić?

Obserwacje dzisiejszej kulturowej rzeczywistości sugerują potrzebę nowych koncepcji w dziedzinie estetyki integrujących nowe ludzkie relacje i doświadczenia. Taka nowa teoretyczna wizja nowej kultury w nowej przestrzeni „mogłaby objąć szerokie spektrum sztuki i różnych jej gatunków, ich pełniejszą integrację z innymi działaniami ludzkich społeczeństw, a także ich bardziej ogólny status” – mówi filozof i estetyk, Arnold Berleant⁴.

⁴ A. Berleant, *op.cit.*, s. 59.

Jeśli dzisiejsza nowoczesność dzieli sztuki na mechaniczne i niemechaniczne, czyli panuje w tej kwestii pluralizm (co nie jest w sztuce niczym nowym), to Jacques Rancière mówi nam, że sztuka jest zjawiskiem indywidualnym, musi zawierać akcent niepowtarzalnej indywidualności i oryginalności. To wydaje się podstawowym kryterium jej kwalifikacji i klasyfikacji, te właśnie cechy – powtórzmy raz jeszcze: indywidualizm, autentyczność, niepowtarzalność, nieschematyczność, więc i niemechaniczność odróżniają ją od produktów sztuki, wynalazków pretendujących do miana dzieł artystycznych, sztuki niskich lotów, małej wartości i miałości.

Czy nowoczesność oznacza zatem chaos i rozproszenie? Jeśli w dobie nowoczesności, jakkolwiek tę nowoczesność zdefiniujemy, następuje coś takiego jak rozproszenie dzieł sztuki, rozproszenie gatunków literackich w poszerzonym polu estetycznym, w którym obowiązują nowe relacje twórca–odbiorca, nowe reguły i zasady estetyczne, to powinnością i zadaniem edukacji jest ich scalanie, po to by młody odbiorca (uczeń w szkole ponadgimnazjalnej) stąpał po twardszym i konkretniejszym gruncie ery ponowoczesności.

Scalanie „rozproszonego” należy więc rozumieć jako taki rodzaj dialogu z tekstem, dialogu ponowoczesnego, który dzisiejsze tendencje koncentrowania się bardziej na **niemożliwym** niż na **możliwym**, bardziej na **nieskutecznym** niż na **skutecznym** zjednoczy w myśleniu systemowym, w próbie nadania porządku.

Scalenie rozproszenia wartości, kryteriów, w których ujmuje się zjawiska estetyczne i pozaestetyczne, dzisiaj jest pozytywną powinnością nauczyciela – przewodnika po meandrach i pułapkach zastawianych w kulturze na młodego odbiorcę. Czy konkluzją będzie obrona tradycji, „starych” systemów i „starej” estetyki przeciw nowoczesności?

„Nie jestem przeciwnikiem nowoczesności jako takiej – powiada Paweł Beylin. – Nie jestem również jej zwolennikiem, albowiem samo pojęcie nowoczesności jeszcze dla sztuki nic nie oznacza”⁵.

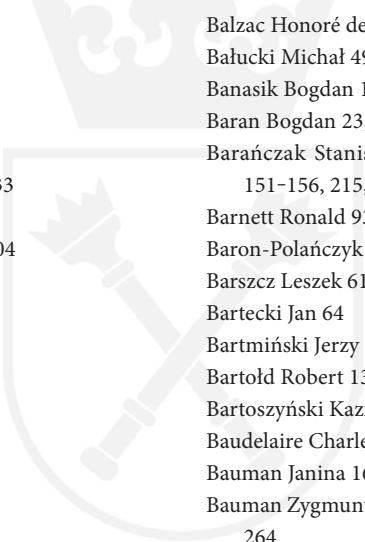
Konkluzja niniejszych uwag zmierza w kierunku łączenia rozpoznawanej nowoczesności z wiedzą o tradycji. Cechą dzisiejszej humanistycznej edukacji powinien się zatem stać polisemiczny wymiar interpretacji zjawisk społecznych. Szkolnej polonistyce powinny towarzyszyć pluralizm i synkretyzm, a także wyważone proporcje między ekspansywną cyberkulturą a tradycją, która ciągle jeszcze jest fundamentem wiedzy. Jestem za edukacją, która pozwala zrozumieć istotę poezji, ma świadomość sztuki i właściwie rozpoznaje nowe formy nowoczesności. W takim oto rozumieniu niniejszy tom – będący wielopłaszczyznową, interdyscyplinarną dyskusją, dialogiem wielowymiarowym – scala **rozproszone**, przywraca pojęciu nowoczesności wymiar pozytywnego, konstruktywnego, twórczego i kreatywnego działania.

Anna Pilch

⁵ P. Beylin, *Autentyczność i kicz*, Warszawa 1975, s. 243.

INDEKS

-
- A**briszewska Daria 167
Adamiak Marcin 159
Adams Samantha 71
Alter Robert 36
Althusser Louis 38
Amicis Edmondo de 104, 233
Amsterdamski Stefan 23, 34
Andersen Hans Christian 104
Ankersmit Frank 34
Annaud Jean-Jacques 216
Anusiewicz Janusz 205, 246
Anzelm, św. 101, 105
Apulejusz z Madaury 212
Arbiszewski Krzysztof 24
Arendt Hannah 136
Artysz Jerzy 216
Asnyk Adam 132
Aspden Suzanne 214
Assman Aleida 142
Attridge Derek 160
Augé Marc 45, 46, 48, 55
Augustyn, św. 103
Awdiejew Aleksy 194
- B**aczko Bronisław 48
Bagiński Tomasz 215
Bakuła Konrad 61
Bakuła Kordian 194
Bala-Chrupek Martyna 13, 67
Balcerzan Edward 65, 216
Balicki Bogdan 33, 218
- Balzac Honoré de 133
Bałucki Michał 49, 55
Banasik Bogdan 165, 265
Baran Bogdan 23, 166, 168
Barańczak Stanisław 15, 145, 146, 148, 149,
151-156, 215, 216
Barnett Ronald 93
Baron-Polańczyk Eunika 71
Barszcz Leszek 61
Bartecki Jan 64
Bartmiński Jerzy 194, 198, 205, 246, 247
Bartold Robert 136
Bartoszyński Kazimierz 34, 36, 159, 265
Baudelaire Charles 129
Bauman Janina 164
Bauman Zygmunt 20, 26, 96, 137, 164, 170, 250,
264
Beach Dale S 93
Beaumarchais Pierre 214
Beckett Samuel 215
Beethoven Ludwig van 216
Bell Aleksander Graham 128
Bell Daniel 40
Belting Hans 270
Bełza Władysław 110
Bem-Wiśniewska Ewa 13, 77
Benjamin Walter 138, 159, 219
Bennett William 36
Berleant Arnold 10-11
Berman Marshall 21, 26, 129
Bernhard Thomas 212

- Bernhart Walter 214
Bernstein Basil 180, 241-245, 259, 260
Beylin Paweł 12
Białoszewski Miron 15, 61, 139, 145-148
Biedrzycki Krzysztof 15, 149
Biegun Andrzej 216
Bielik-Robson Agata 21, 24, 26, 129
Bieńkowska Ewa 23, 168
Bieńkowski Zbigniew 65, 134
Biernacka Danuta 64
Biszyga Halina 216
Blaustein Leopold 274
Block de Behar Lisa 214
Bloom Allan 35
Bloom Harold 21, 35
Błok Aleksander 37
Bobiński Witold 16, 269
Bobko Aleksander 163
Bobran Marian 194, 196
Bobrowski Ireneusz 192, 194
Boehm Gottfried 270
Bogdański Aleksander 106, 250
Bogunia-Borowska Małgorzata 244, 245
Bogusławski Andrzej 194
Bok Derek 88, 89
Boksański Zbigniew 243, 244
Bolecki Włodzimierz 214
Bon Gustave le 53
Bonaparte Napoleon 120
Bono Edward de 60
Booth Wayne Clayson 159
Borg Sy 223
Borkowska Grażyna 130
Borowski Andrzej 57
Borowski Mateusz 219
Borowski Tadeusz 136
Bortnowski Stanisław 13, 57, 61, 64
Bosch Hieronim 213
Bourdieu Pierre 24, 38
Boy-Żeleński Tadeusz 132
Bradbury Raymond Douglas 40
Bralczyk Jerzy 251
Branigan Edward 273
Brathes Roland 273
Broekmann Harrie 91, 93
Bronk Andrzej 23
Brudnik Edyta 64
Brzechwa Jan 110, 113
Brzezińska Anna 91
Brzozowski Stanisław 9, 33
Büchner Georg 103
Budkiewicz-Żeberska Joanna 16, 221
Budrewicz Zofia 64
Buliński Tarzycjusz 52, 54
Burek Tomasz 39
Burke James 101
Burke Kenneth 39
Burnett Frances Hodgson 113
Burszta Wojciech Jerzy 45
Burzyńska Anna 157, 158, 160, 273
Butor Michel 215
Buttler Danuta 246, 247
C
Cage John 215
Camus Albert 67, 150
Carrol Lewis 104
Cataluccio Francesco M. 108
Celan Paul 265
Centkiewicz Alina 110
Centkiewicz Czesław 110
Cervantes Miguel de 104
Chabior Edward 64
Chagall Marc 213
Chełstowski Bogdan 168
Chmielecki Konrad 219
Chomsky Avram Noam 245
Chopin Fryderyk 213
Chotomska Wanda 110, 112
Christiane F. (właśc. Vera Christiane Felscheri-
now) 115
Chrzanowski Ignacy 121
Chrzastowska Bożena 87
Chwastek Danuta 224
Chwin Stefan 134
Chymkowski Roman 45
Cieński Marcin 14, 119, 126
Ciesielska Agnieszka 224, 231-234, 237
Cieślak-Sokołowski Tomasz 35
Cieśliński Piotr 273
Clüver Claus 211, 219
Collodi Carlo 113, 233
Compagnon Antoine 34

- Courtenay Jan Ignacy Niecisław Baudouin de
192, 194
- Cymbrowski Borys 147
- Czabanowska-Wróbel Anna 52
- Czapliński Przemysław 140
- Czerepaniak-Walczak Maria 52, 92
- Czermińska Małgorzata 89, 158
- Czeraniak Stanisław 164
- Czyż Stanisław 215
- D**aguerre Louis Jacques 128
- Dahl Roald 113
- Damien Bernard 216
- Danek-Wojnowska Bożena 46
- Daniłowski Gustaw 53
- Dante Alighieri 103, 138, 149
- Danto Arthur 138
- Data Jan 88
- Davidson Donald 24
- Davis Norman 142
- Dąbrowska Anna 205
- Dąbrowski Mieczysław 127
- Debussy Claude 215
- Defoe Daniel 102, 150
- Dehnel Jacek 215
- Dehnel Piotr 168
- Deleuze Gilles 38
- Denek Kazimierz 222
- Derrida Jacques 25, 38, 166, 171, 265
- Dewey John 63
- Diagilew Siergiej 213
- Dickens Karol (właśc. Charles John Huffam
Dickens) 104, 269
- Didiego-Huberman Georges 270
- Djian Jean-Michel 214
- Dmochowska Halina 111
- Domańska Antonina 113
- Domańska Ewa 25
- Doroszewska Janina 64
- Doroszewski Witold 190, 194
- Downes Stephen 68
- Drzewiecki Piotr 239
- D'Souza Dinesh 36
- Dubisz Stanisław 221
- Duchamp Marcel 137
- Duda-Gracz Jerzy 213
- Dudzikowa Maria 52
- Dukaj Jacek 47, 55, 215
- Dunaj Bogusław 175, 194
- Duras Marguerite 216
- Dybel Paweł 25
- Dyduch Barbara 228, 229, 234, 237
- Dygasiński Adolf 52, 55
- Dylak Stanisław 91
- Dyszak Andrzej S 194
- Dziadek Adam 214, 265
- E**jsmont Marek 223
- El Greco (właśc. Dominikos Theotokopulos) 215
- Elektorowicz Leszek 114
- Elzenberg Henryk 40
- Ende Michael 228
- Epstein Klaus 36
- Eriksoc Erik 52
- F**aleński Felicjan 130
- Fendrychowa Janina 168
- Fénelon François 102, 115
- Ferris David 218
- Fiedler Arkady 114
- Fik Marta 35
- Filipiak Izabela 45, 55
- Fischer-Lichte Erika 219
- Fish Delli 91, 93
- Fish Stanley 24, 26
- Flaubert Gustave 133
- Fokin Michaił 213
- Foucault Michel 38, 47, 54, 170
- Fox Marta 115
- Franaszek Andrzej 95
- Fredro Aleksander 124
- Freinet Celestin 63, 64
- Fromm Erich 105, 106, 250
- G**adamer Hans-Georg 23-26, 168, 171, 265
- Gaertner Henryk 194
- Gajda Stanisław 88
- Gałczyński Konstanty Ildefons 65
- Gąsiorek Krystyna 185
- Gąsowski Tomasz 35
- Geertz Clifford 140
- Genette Gérard 212, 216

- Giddens Anthony 20, 26
Globisz Krzysztof 216
Głowiński Michał 35, 139
Godlewski Grzegorz 101, 206
Godzic Wiesław 270
Goethe Johann Wolfgang 122
Gołębiewska Maria 219
Gołębniak Bogusława 91
Gombrowicz Witold 52, 54, 55, 61, 133, 139, 215
Gomulicki Wiktor 47
Goodheart Eugene 36
Gortat Grzegorz 115
Gosciny Renée 113
Góra Stefan 33
G zdz E. 263
Grabowski Mikołaj 212
Graff Gerald 36, 168
Graff Piotr 168
Grafton Anthony 35, 39
Greenblatt Stephen 140
Grimm Jacob Ludwigo Karl 104
Grimm Wilhelm Karl 104
Grochowiak Stanisław 215
Grochowski Maciej 192, 194
Gross Jan Tomasz 136
Grybosiova Antonina 258
Grzegorzczkova Renata 192, 194, 196
Grzybowski Szczepan 73
Guzowska-Dąbrowska Małgorzata 88
Gw zdz Andrzej 270, 271
- H**abermas Jürgen 22, 38, 161
Habrajka Grażyna 194
Hagmajer Katarzyna 51
Hall Edward Thitchell 53
Hall Reed Mildred 53
Hamer Hanna 64, 93
Hartmann Wiktor 213
Haywood Keene 71
Hazard Paul 119
Heck Dorota 13, 33, 34
Heidegger Martin 25
Hejmej Andrzej 15, 211, 214, 217-219
Hejmej Przemysław 52
Hejwosz Daria 88, 93, 97
- Helman Alicja 219
Herbert Zbigniew 40, 61, 139, 215
Herling-Grudziński Gustaw 139
Heska-Kwaśniewicz Krystyna 105
Hobbes Thomas 19
Hojnacki Lechosław 68, 69
Holbein Hans 70
Holbrook Paul 39
Homer 269
Hopfinger Maryla 214, 270
Horkheimer Max 108
Horwath Ewa 64
Hugo Wiktor 103
Humboldt Wilhelm von 46, 94
Hutcheon Linda 212
Huxley Aldous Leonard 40
- I**ngarden Roman 24, 223
Irzykowski Karol 33
Iser Wolfgang 140
Iwazskiewicz Jarosław 212, 215
- J**abłoński Romuald 62
Jackiewicz Antoni 66
Jacobson A.F. 97
Jakubowski Witold 261
Jałowiecki Bohdan 51
Jan Paweł II 215, 216
Janion Maria 95, 96, 123, 124, 127
Jankowski Henryk 95
Janus-Sitarz Anna 10, 16, 57, 58, 60, 61, 65, 74, 185, 195, 261
Jasiński Michał 263
Jastrzębski Jerzy 49
Jauss Hans Robert 22, 26, 34, 36
Jaworska Elżbieta 50
Jaworski Józef 187
Jaworski Michał 194
Jaworski Roman 215
Jay Martin 48, 140
Jedlicki Jerzy 48
Jenkins Henry 270
Jeż Tomasz Teodor 47, 55
Jędrzychowska Maria 64, 224, 228, 229, 234, 237
Jędrzyk Miłada 272

- Jimenez G. 228
 Jodłowski Stanisław 193
 Johnson Larry 71
 Judt Dieter 215
 Judt Tony 135, 136
 Jurgielewiczowa Irena 113
- K**abzińska Łucja 50
 Kaczmarek Szymon 213
 Kaczmarek Jacek 232
 Kaczorowska Henryka 194
 Kaczorowski Jerzy 40
 Kaden-Bandrowski Juliusz 53, 55
 Kadir Djelal 214
 Kaku Michio 273
 Kaleta Zofia 195
 Kamińska Aneta 216
 Kamińska Magdalena 169
 Kamińska-Szmaj Irena 49
 Kamiński Jan Nepomucen 27
 Karbownik Władysława 62
 Kardela Henryk 194
 Karolak Stanisław 189, 190, 192, 194, 196
 Karpowicz Ignacy 45
 Karwatowska Małgorzata 62
 Kasperski Edward 159
 Kasprowicz Jan 132
 Kasprzak Michał 147, 148
 Kasprzysiak Stanisław 108
 Kasztenna Katarzyna 33
 Kempf Zdzisław 197
 Kermode Frank 36
 Key Ellen 46, 53
 Kiklewicz Aleksander 194
 Kimball Roger 34
 King Martin Luter 39
 Klata Jan 212
 Klawe Elżbieta 224, 231-234, 237
 Klejnocki Jarosław 14
 Klejnocki Jarosław 145, 147
 Klejsa Konrad 271
 Klemensiewicz Zenon 15, 58, 59, 187-190,
 192-194, 202
 Klimowicz Mieczysław 120, 121
 Kluszczynski Ryszard Waldemar 213, 270
 Kłakówna Zofia Agnieszka 224, 228, 229, 234, 237
 Knauth Alfons 214
 Knight Eric 226
 Kochanowski Jan 84
 Kock Paul de 102
 Kojs Wojciech 96
 Kola Adam F. 159
 Kołodziejczyk Witold 262
 Komenský Jan Ámos 108, 112
 Konarzewski Krzysztof 93
 Konopnicka Maria 132
 Konwicki Tadeusz 127
 Kopczyński Onufry 190, 194
 Kopff E. Christian 39
 Korab-Brzozowski Stanisław 132
 Korczak Janusz 46, 53-55, 91
 Korusiewicz Maria 10
 Koseska-Toszeva Violetta 194
 Kosętka Halina 74
 Kosmalska Beata 223
 Kosmowska Barbara 115
 Kostaszuk-Romanowska Monika 213
 Kostkiewiczowa Teresa 123, 126
 Kosyra-Cieślak Teresa 64
 Kot Stanisław 53
 Kowalikowa Jadwiga 15, 90, 175, 184, 194, 195
 Kowalska Małgorzata 22, 162
 Kozicka Dorota 35
 Kozloff Sarah 273
 Koźmian Stanisław Egbert 104
 Krajewska Anna 92
 Kralowa Halina 129
 Kramer Hilton 34, 36
 Krasicki Ignacy 27, 102, 125, 126
 Kraszewski Józef Ignacy 47, 55, 103, 130
 Kreutzer Radolphe 216
 Krüger Maria 110, 237
 Kruszewski Krzysztof 64, 92
 Krynicki Ryszard 145
 Krzemień Krystyna 219
 Krzymuska Maria 53
 Kubicki Roman 211
 Kubiński Wojciech 194
 Kucińska Adrianna 110
 Kunz Tomasz 20, 158, 164, 264

- Kuryłowicz Jerzy 191, 192
Kuźma Erazm 33
Kwiatkowska Henryka 91
Kwiatkowska-Ratajczak Maria 14, 87, 89, 126
Kwieciński Zbigniew 91
- L**
Lacoue-Labarthe Philippe 265
Lalewicz Janusz 119
Langacker Ronald 197
Latour Brunon 38
Legeżyńska Anna 87-89, 96
Leibniz Gottfried 39
Lejeune Philippe 147
Lem Stanisław 113
Lepa Adam 239
Leszczyński Grzegorz 14, 101
Leśmian Bolesław 103, 161, 261, 262, 264-266
Leśniak Andrzej 270
Levinas Emmanuel 162, 170
Lévi-Strauss Claude 211
Lewicki Andrzej M. 191
Lewicki Józef 50
Lewiński Dominik 33
Lewis Clive Staples 113
Lewowicki Tadeusz 225
Libby Lisy 110
Libera Antoni 40
Liciński Ludwik Stanisław 54
Lindgren Astrid 110, 113, 234
Lipińska Halina 194
Lipszyc Jarosław 147
Locke John 28
Lodato Suzanne M. 214
Lofting Hugh 110
Ludwik XIV 120
Luhmann Niklas 38
Lupa Krystian 212
Lyotard Jean-François 22, 26
- Ł**
Łaciak Beata 111
Ładyżyński Andrzej 92
Łopatkowa Maria 238, 239
Łuczak Agnieszka 224, 226-228, 236
Łukasiewicz Małgorzata 22, 34, 36, 265
Macdonald Dwight 107, 108, 114
- Mach Jolanta 274
Maciejak Katarzyna 16, 241
Madejski Jerzy 33
Magala Sławomir 251
Magritte René 215
Makowiecki Andrzej Z. 127
Makuszyński Kornel 110, 113
Małecki Wojciech 219
Man Paul de 38
Mann Tomasz 154
Márai Sándor 212
Marcjanik Małgorzata 258
Marek Aureliusz 39
Margański Janusz 20, 265
Mariański Janusz 222
Mariniello Silvestra 212, 218
Markiewicz Henryk 33, 35, 159, 212
Markiewka Tomasz 10
Markowski Andrzej 246, 247
Markowski Michał Paweł 19, 25, 157-160, 165, 166, 273
Marks Karol 38
Marrené Waleria 53
Marszałek Hanna 224, 231-234, 237
Mazur Aneta 130
McLuhan Eric 40
McLuhan Marshall 40, 270
Mencwel Andrzej 101, 206
Mętrak Krzysztof 274
Michałowska Danuta 216
Michałowski Stanisław Czesław 222
Micińska Anna 46
Mickiewicz Adam 103, 124, 142, 212, 269, 277
Mieszko I 269
Migasiński Jacek 22
Mildonian Paola 214
Milecki Aleksander 212
Mill John Stuart 103
Miller Joseph Hillis 159, 161
Milne Alan Aleksander 110
Miłoś Czesław 108, 138, 139, 146, 215
Minkowski Aleksander 113
Mirzoeff Nicholas 270
Mitchell William John Thomas 270
Molnár Ferenc (właśc. Ferenc Neumann) 103, 113

- Montgomery Lucy Maud 113, 236
 Morawski Stefan 158
 Morszczyńska Urszula 222, 232, 236
 Morszczyński Wojciech 222, 232, 236
 Moszczeńska Iza 46
 Moszyńska Anna 64
 Mościcki Paweł 160
 Mozart Wolfgang Amadeusz 214
 Mrazek Halina 224
 Mroczkowska Dorota 115
 Mrozek Sławomir 135
 Mueller Joanna 147, 148
 Müller Wilhelm 216
 Munch Edward 213
 Murdzek Anna 224, 226-228, 236
 Musierowicz Małgorzata 114, 237
 Musioł Karol 94
 Musorgski Modest 213
 Myrdzik Barbara 13, 19, 62
 Myśliwski Wiesław 49
- N**alaskowski Aleksander 50
 Nasiłowska Anna 219
 Neuger Leonard 35
 Newton Isaac 19, 39
 Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława 198
 Nice Richard 24
 Niecikowski Jerzy 48
 Nielsen Jakob 73
 Niesporek-Szamburska Bernadetta 185
 Nietzsche Friedrich 128
 Niklewicz Piotr 106
 Niziurski Edmund 113
 Norwid Cyprian Kamil 128, 130, 133
 Nowak Ewa 115, 231
 Nowak-Łojcka Agnieszka 261
 Nowakowski Jan 59, 60, 62
 Nowakowski Radosław 53, 215, 216
 Nycz Ryszard 19, 131, 137, 140, 157, 158, 166, 217, 270
- O**akeshott Michel 25, 26, 267
 O'Doherty Brian 19
 Ogonowska Agnieszka 225, 226, 239
 Okoń Wincenty 64, 65
- Olech Joanna 113
 Onichimowska Anna 115
 Onichimowska Joanna 113
 Opalski Józef 216
 Opolska-Kokoszka Bogna 162
 Orliński Wojciech 272
 Ortega y Gasset José 106, 107
 Orwell George 40
 Orzeszkowa Eliza 103, 130, 132
 Ostaszewski Jacek 212, 273
 Otfinowski Andrzej 195
 Owczarska Beata 64
 Ożóg Kazimierz 241, 243, 246, 251, 255, 256, 258, 260
- P**aczoska Ewa 14, 53, 54, 127, 134
 Paliwoda Janusz 45, 54, 55
 Paronnaud Vincent 212
 Partyka Łukasz 72
 Paszkowski Józef 104
 Paszyński Włodzimierz 13
 Pawłowska Regina 194
 Picasso Pablo 213
 Piekota Tomasz 49
 Pieniążek Paweł 166
 Pietrzak-Franger Monika 212
 Pilch Anna 9, 12
 Pilot Marian 49, 55
 Pluciennik Jarosław 20
 Podracki Jerzy 185, 194, 247
 Polak Marcin 71, 262
 Polański Kazimierz 194, 196
 Poller Nidra 162
 Ponte Lorenzo da 214
 Popper Karl Raimund 23, 24, 26, 34
 Poprawa Marcin 49
 Postman Neil 40
 Potter W. James 225
 Premsky Marc 68, 262, 264, 267
 Proust Marcel 36, 133, 261
 Prus Bolesław 50, 52, 55, 102, 130, 133, 134
 Przerwa-Tetmajer Kazimierz 132
 Przyboś Julian 138
 Przybylska Renata 15, 185, 203
 Przybyszewski Stanisław 103, 132

REDAKCJA

Anna Poinc-Chrabąszcz

KOREKTA

Józefa Kunicka-Synowiec

SKŁAD I ŁAMANIE

Jerzy Najder

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-631-18-80, 12-631-18-82, fax 12-631-18-83